

MÜNİR GÖLE
KAÇAMAMAK

♥
CAN

ANLATI





Münir Göle
KAÇAMAMAK

TÜRK YAZARLARI

© Münir Göle, Can Sanat Yayınları, 2005

1. basım, 2005

Yayına Hazırlayan: Faruk Duman
Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Serap Bertay
Düzelti: Nurten Sönmezcan
Montaj: Mine Sarıkaya

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı: Özal Basımevi
Cilt: Eko Ofset

ISBN 975-07-0543-2

CAN SANAT YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Münir Göle
KAÇAMAMAK

ANLATI

CAN YAYINLARI

*Lena'ya ve
Enis'e
çocuklarıma*

São Miguel

Bu kitaba Azor adalarında, öğle vakti, Vila da Nordeste'nin küçük meydanlarından birindeki bir sıraya oturduktan sonra başlıyorum. On günlük bir yolculuğun ilk günü bugün, ağırdan alıyorum. İlk satırlarım dökülüyor kâğıda. Fotoğraf kareleri ise, ilk günün heyecanıyla, hayli yol aldılar.

Dün gece geldim. Ani bir kararla bu adalara kaçtım. Her derin değişimin arifesinde, bir başıma uzaklara kaçmak, artık iyice kanıksadığım bir tepkiye dönüştü benim için. Yalnızlığımın ta dibine varabilmenin yolu, kendimi bütünüyle yitirdiğim bilinmedik bir coğrafyaya sığınmaktan geçiyor her nedense. O yerde bir yandan kendimi yitirirken, içime ipten bir merdiven indiriyorum. Yöreye yakınlaşmaya başladıkça, bilinmezle tanıdık arasına bir köprü atıyorum. Bu kez ağır bir yükü hafifletmeye geldiğimin bilincindeyim; sanırım şimdiye kadar kaldırmaya yeltenmediğim, böylesi bir denemeye girişmiş olsaydım da altında ezileceğimi bildiğim bir yük bu. Adalarda başıboş gezintilerimin, yükü biraz olsun hafifleteceğine, karanlığın yeğlinliğinde ipincecik bir ışığı yüzeye çıkaracağına inanmak istiyorum. Her an bir şeye tutunmaya ihtiyaç duyar insan, tutunacak hiçbir şeyi kalmadığında bile. Tutunmak ve sığınmak, kaçmakla çelişiyor mu? Bilmiyorum.

Önce, neden bir adada ya da takımadalarda karar kıldığımı sormalıyım kendime. Ada, tanım gereği bir kara parçasını sınırlıyor. Sınırlı bir yüzölçümünde kalmak zorunluluğu ve bu yüzölçümünü bir zamanla sınırlama gereği, derli toplu bir keşif ortamı sağlamak açısından uygun olabilir. Öte yandan, yine aynı nedenler, bir coğrafyanın getirdiği içsel genleşmeyi, coğrafyanın da dallanıp budaklanmasıyla sonsuz hale getirmeyi engelleyebilirler. Kısıtlı bir coğrafyayı, kısıtlı bir zamanda, iç sınırlarımı da kısıtlı tutmak yoluyla aşacağım. Bu da galiba bir cins sarılma, kuşatılma duygusu veriyor bana.

Sınırlamanın doğruluğunu sınınamam gerekiyor. Sınırları daraltmak kısıtlı bir mekâna, bu mekânın verdiği sarılma duygusu derin bir yanılısamaya açılabilir. Kendimi uyarmalıyım. Her yolculuk böyle başlamalı en azından, ardından da sapaklarda yitip gitmek en doğrusu.

*

Dünden beri üzerinde bulunduğum, sabahtan beri kiralık bir arabayla yollarını arşınladığım São Miguel adası, Azor adalarının en büyüğü. Uzunluğu 65 km., genişliği ise 16 km. Bu rakamlar en uç noktaları gösteriyor üstelik. 750 km²'lik bir kara parçasındayım ve birkaç gün içinde bu daracık alanı keşfetmek niyetindeyim. Bu verileri alırsam, fazla fazla vaktim olduğu sonucunu çıkarmam işten bile değil. Hele altımda bir araba olduğu düşünülürse, işimin daha da kolay olduğu anlaşılır.

Dün gece saat dokuza doğru uçakla Ponta Delgada'ya indim. Olabildiğince çabuk yol çantamı ve A tipi kiralık arabayı toplayıp yola koyuldum. Ponta Delgada'nın 50 km. kadar doğusundaki Furnas'da

otelime vardığımda saat on buçuğu geçiyordu. Bu sabah da Furnas'dan Nordeste'ye doğru 40 km. kadar yol teptim. Dura dura, geze gezine, dolana dolaşa üç buçuk saat sürdü yolum. Arada bir yanyollara dalıp kayboldum, kimi zaman arabadan epey uzaklaşıp yürüye yürüye patikalara girdim. Yine de topu topu üç buçuk saatte Nordeste'deki meydana, üzerinde oturduğum sıraya vardım. Öğle saatinde yazmaya başladım, şimdi ara verip bir şeyler atıştıracığım, sonra yeniden yola düşeceğim. Kıyı şeridini izleyerek Lomba da Maia'ya gitmeyi, oradan güneye çark edip hava kararmadan Furnas'a dönmeyi planlıyorum. Kâğıt üzerinde yeterince zamanım var.

*

Daha yarım gün geçtiğinde, birkaç günün bu adayı keşfetmeye yetmeyeceğini anladım. Günbatımında, hesapladığım yoldan otele döndüğümde bu inancım kesinlik kazandı. Adanın, ancak dörtte birini, doğusunu turladım. İçimde büyük bir yoksunluk duygusu var şu satırları yazarken.

Yarın Ribeira Grande üzerinden Ponta Delgada'ya geçeceğim. Şimdiden bu yolun da bugün olduğu kadar eksik kalacağına bilincindeyim. Bütün yolların eksik kalma gerekliliği, midemde bir yanmaya neden oluyor.

Bugün gördüklerimi hatırlamaya çalışıyorum. Bir yandan dikkatimi yolda yoğunlaştırırken, olabildiğince geçtiğim mekânlara göz atıyordum. Atlas Okyanusu'nun ortasında, eskiden balina avcılarının sefere çıktıkları bu adanın yemyeşil yeğın bitki örtüsü sık sık Akdeniz'i tropik yörelerle buluşturuyor, yüksek tepelerle denizi birleştiriyor. Aralara serpiştirilmiş, irili ufaklı köyler de bembeyaz alçı sıvalı

yapılarıyla ve her birindeki sömürge biçemi kilisele-riyle ilginç bir karşıtlık oluşturuyorlar. Aydınlık yüz-
lü çirkin insanlar ve çayırlarda otlayan sığırlar be-
nim gözümde adanın haritasını çiziyorlar.

Hepsi bu kadar. Uzunlamasına süslü betimle-
melere, karmaşık duygusal çıkarsamalara girecek
durumda değilim. Bir gün boyunca daracık bir ala-
nın ortasından geçtim gittim. Geriye kalanlar da
sadece bu anlamsız imge kırıntıları, kırıntı imgeler.
İçinden geçip gittiğim yöre, kalıcı hiçbir iz bırakma-
dı benliğimde, ben de o yörede iz bırakmadım tabii.
Bir rastlantı, anlamsız bir buluşma. Derin bir yanıl-
sama.

*

Üç yıl boyunca İsviçre’de küçücük bir köyde ya-
şadım. Kızım, biz o köyde yaşarken dünyaya geldi.
O zaman yaz kış, yağmur çamur kar demez, en az
haftada bir gün, elimde fotoğraf makinası ya da
önümde puset, tarlaların, bağların arasında saatler
süren yürüyüşlere çıkardım. Her seferinde evden
hareket ettiğim göz önüne alınırsa, üç yıllık gezinti-
lerimin son derece sınırlı bir alanı kapsadığı ve aynı
yerlerden defalarca geçtiğim anlaşılır. Buna rağ-
men, üç yılın sonunda kente taşındığımda ve dönüp
yakın geçmişime baktığımda, o köyün çevresini ye-
terince tanımadığım gerçeğiyle burun buruna kalı-
yorum. Birkaç kez aynı köye gitmem bu izlenimi
doğrulamaktan, pekiştirmekten başka işe yaramadı.

Şimdiyse çok daha geniş, hatta karşılaştırıldı-
ğında uçsuz bucaksız sayılabilecek bir kara parçası-
nı birkaç güne sığdırmaya çalışıyorum. Kendi başı-
na Sisyphos’un çabalarını andırıyor bu uğraş. Yine
de önümde uzanan dokuz günü en iyi şekilde değer-

lendirebilme umudu var içimde. Bu sığdırma, sıkıştırma, yoğunlaştırma uğraşı, içimdeki beklentiye denk geliyor bir anlamda.

İsviçre'deki köyden kente taşınalı sekiz yılı geçti. Bu süre içinde akıllanmadım herhalde. Hâlâ aynı umut, aynı yanılısamayla yollara düşmeye devam ediyorum. Uçsuz bucaksız uzak yöreler gezdim. Sonra sayısını unuttuğum kentler, kasabalar, köyler var. Hepsinden aynı yoksunlukla döndüm. Bir sonrakine kadar yoksunluğumu bastırdım ve bu bastırma işini ne de çabuk becerebildiğime şaşım. Bir ara Prag'ı komşu kapısı yapmışım, son gidişimde aynı boşluk çöktü belleğime. Bir yöreyi, bir kenti tanımak olası mıdır? Ya bir çehreyi, bir gövdeyi?

*

Yollar coğrafyalarla sınırlı değil kuşkusuz. Örneğin bir gövdeyi ne kadar tanıdığımı sorgulayabilirim. Zaman ne kadar uzun olursa olsun, bildik sanılan bir gövdenin her yeni açılımında şaşkınlıkla titrediğini bulgular insan. Bu gövde, kişinin kendi gövdesi olduğunda da değişen bir şey yoktur. Giacomo Casanova'nın, Pietro Aretino'nun bir gövdeden ötekine nasıl da kolay geçtiklerini düşününce, baştan beri etrafında dönüp durduğum yoksunluk duygusu iyice kesif bir hal alıyor içimde.

Sonra kitaplar var. Zamanın, ülkelerin, kimliklerin, duyguların coğrafyalarında kaybolmayı iyi biliyorum, çocukluğumdan beri. Büyük olasılıkla, kimliğimi oluşturan yaprak yaprak, cilt cilt coğrafyalardan artakalanları bugünkü Azor izlenimleriyle karşılaştırabilirim. Belleğimde yer edenler, sadece içinden alalacele geçip gittiğim bu adanın doğusu kadar olsa gerek.

Bu noktada durursam, bir çelişkiye düşmek pa-
hasına, belleğimde yer etmeyen gövdelerin ya da
metinlerin bugünümü yoğurduğunu kolaylıkla id-
dia edebilirim. Durum böyle olunca, yıllardır sür-
dürdüğüm, bir yenisini bugün tekrarladığım gezile-
rin de aynı kapıya açıldığı, yüzeyselliğine daha dik-
katli bakmak gerektiği gerçeği dikiliyor karşımda.
Bu sabah, içinden, ortasından, üzerinden kayıp
geçtiğim coğrafyaya, beni buraya getiren itkinin
merceğinden, kendi içgözümünden bakmalıyım.

*

Kitaplara dönüyorum yeniden; belki onları daha
iyi bildiğimden, iyi bildiğimi sandığımdan, belki da-
ha anlaşılır olduklarını düşündüğümünden.

Kitabı okumaya ayırdığım süreyi genelgeçer an-
lamıyla yaşamadığım, yaşamdan çaldığım, kaçırdı-
ğım bir zaman dilimi olarak algılamak mümkün.
Greklerin düşünceleri, Rönesans'ın öyküsü, korsan-
ların serüvenleri, polisiyelerin merakı, hepsi bir
sanki. Yaşamaya ayıracak zamanı okumaya yönlend-
irdiğimden, insan olarak varılması öngörülen hedef-
ten uzaklaşmış oluyorum. Bunun uzaklaşma sayıl-
madığı noktalarda gecikmek'ten dem vurabilirim.
Burada okumak, yaşamak'la çelişen bir kavram
olarak görünüyor. Oysa adam olma'nın okumak'tan
geçtiği düşünülürse, adam olma'nın yaşamakla çeli-
ştiği saptaması çıkıveriyor önüme. Bir de başından
beri kullandığım *yolda olma* halini bu çizgiye kata-
rak, işi içinden çıkılmaz hale getirmek niyetinde-
yim. Düğümlerde aranmanın daha yerinde olduğu
önsezisine tutunuyorum.

Yaşamak'la okumak'ın çelişkili olduğunu belirt-
tiğime göre, şimdi madalyonun öteki yüzünü çevire-

bilirim. Biraz geniş açıdan kendime bakarsam, en azından kendi hayatımda, okumuş olmanın (kavrama çifte anlam yüklüyorum) bana birçok kapıyı açtığını, bu kapıların herbirinin beni yaşama yaklaştırdığını, hatta içine soktuğunu rahatlıkla ileri sürebilirim. Bu paradoksu açıkça ortaya koymalıyım: Okuduğum kitapların tortuları, kırıntıları belleğimde belli belirsiz yüzeysel bir iz bırakıyorlar. Bu izi tutabilmek için verdiğim uğraş, yani ayırdığım zaman, yaşamdan çalınmış kısır bir sürece denk geliyor. Bu coğrafyanın ortasından geçip gitmiş olmak beni saklandığım, kaçtığım hayata yakınlaştırıyor.

Kitaplara çok küçük yaşta sığındığımı, onların renkli dünyasında kendime bir barınak keşfettiğimi biliyorum. O yaşta bir çocuğun okuduğundan çok daha fazla kitap okuduğumu anımsıyorum. O yıllarda kendi dilimde son derece sınırlı olduğunu çok sonraları öğrendiğim çocuk klasiklerini yutar gibi okuyordum. Geri dönüp baktığımda, okuma serüveninin mi, yoksa bir kitabın sonunu getirmiş olmanın mı daha büyük önem taşıdığı konusunda kimi kuşku uyanıyor içimde. Sanki bir kitabı okuyup bitirmek, bitirmiş olmak, kitabın içeriğinden önce geliyordu benim için. Okuduklarımdan aldığım zevk sınırlı kalmaya yazgılıydı, öyküler sayfaları çevirme itkisine yetişemiyorlardı. Öykü kahramanları, benim hızıma ayak uydurmak için soluk soluğa kalıyorlardı. Okunan kitap sayısı, okunanın yarattığı heyecandan daha öncelikliydi.

Ergenlik çağımdan sonra, kitaplara yeniden döndüm; okuduklarımdan çoğunu baştan okudum; farklı tatlar, farklı hazlar aldım. O dönemde abur cuburculuğumu gövdelere yöneltmiştim; yine sayı peşinde koşar olmuşum. Kitaplar gibi, gövdelerden

kaçmayı da alışkanlığa dönüştürmüştüm. Yıllarla, kitaplardan, gövdelerden kaçmamayı öğrendiğimi sanıyorum; arada bir eski kaçamak alışkanlıklarım nüksetse de, kaçmamayı yaşayabildiğime inanıyorum. Bunun için, kaçılması en güç olanın kaçma arzusu olduğunu anlayacak kadar kitap, gövde gezmem gerekti. Hiçbir kitaba, hiçbir gövdeye bütünüyle ulaşılamayacağını, onun gizlerinin bütünüyle açılmamayacağını anlamak, bu bilginin yarattığı yoksunluğu kabullenmek için en güç yanıydı.

Azor adalarındaki ilk günümü noktalarken, hissettiğim yoksunluğun tam olarak kestiremediğim, ama kimi çağrışımlarla uzanabildiğim bir yere işaret ettiğini kabulleniyorum.

*

İlk günün getirdiklerinden biraz akıllanmış olmalıyım. Bugün adanın her yerini görme sevdasından vazgeçip yolumu Furnas ile Ponta Delgada arası 50 km. ile sınırladım, Ribeira Grande'yi sildim.

Kaldığım otelin adı *Terra Nostra*. Yarı tropik bitkilerinin yeğlinliğiyle ve arasına bir görünüp bir kaybolan kuğu, ördek ve tavus kuşlarıyla gördüğüm en güzel parklardan birinin içinde, kahverengi balçıklı suyunun yüzeyinde nilüferlerin salındığı kocaman bir kaplıca havuzu bulunuyor. Ada halkı, ekzema dan ülsere, siilden basura, solunum yolları bozukluklarından göz hastalıklarına kadar kendini bu her derde deva ılık suya atıyor. Sabah hava oldukça serindi, uyku sersemliğini üstümden atmak için kalınca bir kazak giyip ufak bir gezintiye çıktığımda havuzun içinde birkaç velet ve yaşlı bir çift vardı. Hafifçe ürperdim onları görünce.

Furnas, XVII. yüzyıldan itibaren, tohumları

Goa'dan gelen bir portakal cinsinin en bol üretildiği yöreymiş. Yüzlerce, binlerce kasa, dünyanın her yanına ihraç edilirmiş. Sonradan İspanya'nın ve Fas'ın rekabetiyle baş edemeyen yöre sakinleri başka ürünlere yönelmişler. São Miguel'in portakal ihracatı Amerika'nın (hem de Rusya'nın) ilk konsolosu Thomas Hickling'e bağlanıyor. Hickling 1769 yılının Ekim ayında adaya gelmiş ve 31 Ağustos 1834 yılında da adada ölmüş. *Terra Nostra* parkının düzenlenmesi işini de Hickling başlatmış.

*

Güzel bir kahvaltı ettikten, parkın sessizliğinde ve kavisli patikalarında son bir kez gezindikten, geçmiş yüzyılların kokusunu içime çektikten sonra, arabama bindim ve aheste aheste yola koyuldum. Ekim ayının ortası olduğundan, etrafta hemen hemen hiç turist yok, yollar alabildiğine boş. Canımın istediği an, arabayı yolun kenarına çekiyor ve keyfimce dolanıyorum. Bugün zamanım biraz olsun genişledi sanki. Mekânı sınırlı tutmak için, önceden saptadığım bir iç eksenden sapmayı önlemek için bu adaları seçmiştim. İlk günden sonra, sınırları daha da daraltıp zamanı genişletmeyi yeğliyorum. Genelde dünküne oranla değişen pek bir şey yok, yine de adanın tadına daha iyi varıyormuşum gibi geliyor; içimde belli belirsiz bir kıpırtı başladı. São Miguel'in batısını ve kuzeyini gözden çıkardım, bu da bana yaradı galiba. Kaçar gibi araba sürmüyorum bugün, arabadan çok tabanlarımın kuvvetine güveniyorum.

*

Bu satırları okyanusun kıyısında, mevsim dışı

olduğu için terk edilmiş bir plajda, lavdan bozma kapkara kayalardan birinin üzerine oturmuş yazıyorum. Bu da, ister istemez kel kafalı bir gurunun, hayatı siyah ve beyaza bölerek, grileri görmezden gelmesi sayesinde, insanların hayatına mutluluk ve başarıyı birkaç başlığa sıkıştırarak şırınga etme yoluyla köşeyi döndüğü ve her uydurma kavramı tes-cillediği, son zamanlarda fena halde modern bir va-rolma biçimine dönüştürdüğü beş paralık öğretiyi getiriyor aklıma. Hangi safha olduğunu hatırlama-ma ayrıcalığına sahip olduğum bir bölümde, kel ka-falı guru, çömezlerine tek başlarına sahilde bir yere gidip kendilerini hayatın anlamı ve amacı üzerine sorgulamayı öneriyordu. Neyse ki ben, okyanusun kıyısında tek başıma oturmuş, sadece bir yolculu-ğun biçimi üzerine kafa yoruyorum. Bunun dışında ki her benzerlik, talihsiz bir rastlantı olsa olsa.

Bugün de, gördüklerim, içinden geçip gittikle-rim süslü betimlemelere girişmeme izin vermiyor-lar. Okyanusun var gücüyle aşındırmaya uğraştığı kayalıkları, geçen gemileri kayalıklardan sakınmak niyetiyle erkekçe dikilen deniz fenerleri, toprakla deniz arasında gidip gelen balıkçıların ayırık dün-yası ve hiçbirine değmeden gelip geçen ben, bir ba-şıma ben, yapayalnız ben.

Yolculuklara yalnız, yapayalnız çıkmayı sevmi-şimdir kendimi bildim bileli. Kimi zaman en yakın tanıdığın birkaç bin kilometre ya da bir okyanus ötede olduğu bilgisi ürkütücü gelir bana, yine de yolda yalnız olmak çeker beni. Yalnızlık daha çekici-dir. Kitaplara yapayalnız dalarız, onların dünya-larında yapayalnız geziniriz. Kitaplar kimselerle paylaşılmaz. Sevişmek de okumak gibidir yine. Her ne kadar esrimeye varıncaya kadar bir başkasına tu-

tunursak da, o geri dönüşü olmayan dorukta yalnız kalırız, yapayalnız. Boşuna *küçük ölüm* denmez esrimeye. Kimileri *aynı anda gelmek* için yanıp tutuşurlar, onlar için cinselliğin doruk noktasıdır bu. Oysa zavallı erkek, kadının kendine hiç benzemeyen dipsiz derinliğinde, yapayalnız kalmamak için tutunacak bir dal arıyordur aslında. Bunu da *birlikte boşalarak* ya da *aynı anda gelerek* elle tutulur bir kavrayışa dönüştürmeye can atıyordur. Bir baş, bir son, mümkünse kendince ideal bir son arayışındadır. Bir kez daha kendini kandırıp bilinmeyenden uzağa kaçıyordu. Bir kavrama, bir gövdeye, bir bütünlüğe tutunduğunu sanırken, kaçıyordu. Bir baş, bir son yoktur asla; sadece yalnızlık vardır.

Benim bu adayı keşfetmeye kalkışmam, keşfetme yanılışına düşmem, bir gövdeyi açınlamak, bir kitabın dolambaçlarında yitmek kadar, bir kaçış olabilir. Öncelikle, gündelik olandan uzakta bir yöreye sığınmak, buna karşın o yöreye asla nüfuz etmemeye hükümlü olmak çifte bir kaçış eylemidir. Bir yöreye, bir kitaba, bir gövdeye yönelirken, aslında bir kaçmaya işaret etmekteyim. *İçine girme, dışına kaçma*'yla eşanlıdır hemen her zaman. Sözümlü ettiğim iki uç, çelişki olmaktan öte, tamamlayıcıdır.

*

Kaçmak hep iki taraflıdır. Bir şeyden kaçılır, bir şeye kaçılır. Bir korku kaçırır, sığınılacak bir yere kaçılır.

Saklambaç bir kaçma oyunudur. Ebe, gözlerini yumduğu an, saklambaç oyununa katılan diğerleri çil yavrusu gibi dağılırlar. Dağılımlarında nice kaçış yolları ararlar. Kaçmak, ebeden kaçmak, aranmak,

bulunmamak, en gizli yere saklanmak. Sobelenmek. Sonra, ebe saymayı bitirir, gözlerini açar ve aranmaya koyulur. İyi saklanamayanlar bir bir yakalanır. Son bir kaçma şansları vardır, ebeden önce sobe diyebilmeleri gerekir, sobe diyebilmek için ebenin arayışına başladığı yere kadar koşmak, bu kez saklanılan yerden kaçmak şarttır, kaybetmemek için, kaçmayan ebe olmamak için.

Bir de en iyi saklanan vardır. O kaçmayı, iyi saklanmayı başarmıştır. Ebe onu bulamaz, aramayı sürdürür. İyi saklanan, kaçtığı yerde korku duymaya başlar. Yerinin keşfedilmemesi başına gelebilecek en kötü şeydir. Ya kimse onu bulamazsa, ya gerisin geri koşamaz, kaçamazsa? Saklanan, önce ebeden, sonra ebeye kaçmak zorundadır. Sobe, denmezse eğer, yapayalnız kalacaktır. Korkar. Nihayet, ebe onu da bulur, çünkü hangi alanda olursa olsun, kaçılabilir bir yer yoktur. Oyun bir yerde bitmek zorundadır.

*

Adanın ilk başkenti Vila Franca do Campo'da durdum biraz. Arabamı park ettim. Şimdiye dek gördüğüm en kalabalık ada kasabasını gezmeye koyuldum. Portekiz mimarisini yansıtan birbirine yakın iki kilisenin sevimsizliğini boş verip orta yerdeki meydanda bir sıraya yerleştim. Bu kasabanın, Ponta Delgada'dan önce, adanın başkenti olduğunu, 1552 yılında dehşet veren bir depremin kasabayı yerle bir ettiğini, kasabanın iki yanındaki iki tepeyi çökerttiğini ve kasabanın üstüne yıktığını, toprağın yarılp kasabayı bütünüyle yuttuğunu, geriye sadece bir düzlük bıraktığını ve kasabanın bir daha asla eski haline kavuşmadığını bir belgede okuduğu-

mu, uğursuz bir çağrışım yüzünden anımsıyorum.

Efsaneye kulak asılırsa, deprem öncesinde Vila Franca halkının ahlaki davranışları iyice bozulmuş, Katolik kilisesine olan görevlerini boş verip kendilerini daha dünyevi zevklere kaptırmışlar. Bir adam, sadece tek bir adam, Rahip Alonso, müminlere kendilerine gelmeleri, tövbe etmeleri, kiliseye dönmeleri için yalvarmış yakarmış; Tanrı'nın gazabını üzerine çekeceklerini anlatmak için didinip durmuş, depremden, ilahi cezadan bir gün öncesine kadar.

Depremden yıllar sonra, biraz daha doğudaki bir koyun dibine iyi kötü yeniden inşa edilen kasabanın başına, Kont Dom Rodrigo da Câmara gelmiş. Kont, depremden habersiz olmanın gevşekliğiyle, delikanlı, genç kız ayırt etmeksizin cinsel güdülerini gem vurmaktan yaşayan bir sensüalistmiş. İşi azıya alıp kantarın topuzunu kaçıncı, ateşli bir sofulukla ve eliaçıklıkla katkıda bulunduğu dini kurumlar bile onu Engizisyon'un eline düşmekten ve müebbet hapse çarptırılmaktan alıkoyamamışlar. Kont, ömrünü yirmi bir yıl geçirdiği bir manastırda noktalamış.

Vila Franca'nın yok olup gitmesiyle kent, adanın en sağlam zeminine ve diğerlerine oranla daha kuytu bir limana sahip olan Ponta Delgada'ya kaymış. Bir felaketten kaçanlar, Ponta Delgada'ya sığınıp kenti ticari, siyasi ve dini merkeze dönüştürmüşler. Başkent olma onuruna kavuşan kentin nüfusu, iki yüzyıla kalmadan 5500 kişi olmuş. Bu nüfusun 660'ının din adamı, bir o kadarının da kilise, manastır, diğer dini kurumlarda görevli olduğu düşünülürse, oranın yüzde on iki olduğu ortaya çıkar. Aynı dönemde Hıristiyanlığın başkenti olan Roma'daki oranın yüzde altı buçuk olduğu göz önüne

alınırsa, afet korkusunun inançla ilişkisine değinme fırsatı doğar. Kilise, onları yutabilecek doğal afetlerden korumak bahanesiyle, ada halkının varına yığına el koymuş.

*

Vila Franca'dan ayrıldıktan kısa bir süre sonra, Caloura köyüne vardım; küçük bir koyun dik kalınlıklarının tepesinde dikilen kilisesi *azuelos*larla süslü çok eski bir manastırın yakınlarında durdum. Bu, XVI. yüzyılda rahibelerin Tanrı'yla baş başa yaşadıkları sessiz, sakin bir manastırmış. Günlerden bir gün Cezayir'de üs kurmuş olan korsanlar koya demir atıp bu savunmasız manastırı yağmalamışlar, rahibelerin birkaçını iğfal edip birkaçını da esir pazarlarında satmak için yanlarında götürmüşler. Rahibeler, Tanrı'yla aralarına giren şiddetten darmadağın olduklarından Ponta Delgada'ya kaçmışlar. Boş kalan manastıra çok geçmeden rahipler yerleşmiş, ilk saldırının özlemini duyan Cezayirli korsanlar dönüp gelmişler. Rahibelerin başına gelenleri yaşamaya kararlı olan rahipler, canlarını dişlerine takıp manastırı savunmuşlar ve korsanları püskürtmeyi başarmışlar. Rahibelerin yitirdikleri Tanrı'yı, rahipler geri getirmişler.

*

Ponta Delgada'ya akşamüstü vardım. Zamanlamayı tutturmuştum. Deniz kenarında, dev beton binalardan birindeki odama çıktım. Dokuzuncu kattaki odamın penceresinden marina, liman ve okyanus görünüyordu. Aşağıdaki trafik curcunasıyla, içinde bulunduğum taş yığını görünmüyordu. Aklıma, her gün Eyfel Kulesi'nin altına masasını kurup yazmaya

başlayan yazar geldi; adını anımsamıyorum. Neden Eyfel Kulesi'nin dibine çöktüğü her sorulduğunda, Paris'te Eyfel Kulesi'nin görülmediği tek yer burası da ondan, diye cevap verirmiş. Üzerinde durduğum taş yığınının üstünde, bu uçsuz bucaksız masmavi-liğin ortasında bulunduğum yanılısamasına kapıldığım anda, Parisli yazara hak vermemek elde değildi.

Balkonda bir sigara içtim. Karşımda okyanus uzanırken, elim kalem kâğıda gitmedi. Yarım saat kadar öylece oturdum. Belli belirsiz kıpırtıyı, içime ağır ağır yayılmaya bıraktım. Sonra içimdeki kurt dürttü, git gez, bakın, dedi. Kalktım, Azor adalarının başkentine çıktım.

Kordon boyu ilerlerken, bir sinema çarptı gözüm, iki film gösteriyordu. Biraz daha bakınca, sinemanın küçük bir pasajın, bir alışveriş merkezinin içinde bulunduğunu gördüm. Ayrıca pizza, hamburger, sandviç dükkânları da vardı içeride. Birden, akşam yemeğe buraya gelmeye, sonra da sinemaya gitmeye karar verdim. Nedense, Ponta Delgada'yla daha yakından haşır neşir olmak yerine, bildik bir ortamda kalmak gelmişti içimden. Amerikan yemeği, ardından Amerikan filmi Azor adaları için çarpıcı bir program değildi kuşkusuz. Yine de, belki bir cins yabancılaşmayla, bildik bir şeylere tutunmak istemişti canım, o bildikler ne kadar bildikse.

Akşamın programını belirlemiş olmanın verdiği bir çeşit rahatlıkla, şehir merkezine doğru yürümeye başladım. Kordon boyu. Sonra yolda karar değiştirdim, ara sokaklara dalmak yerine dev dalgakıranın izini sürmeyi yeğledim. Kıyıya yakın koca kaya parçalarından birinin üzerine asker usulü dizili martıları izledim uzun uzun. Gizemli bir düzene uyarçasına yerleşmişlerdi art arda, hiç kıpırdamadan duru-

yorlardı. Birkaç dev yük gemisi yanaşmıştı limana, vinçler çalışmaya devam ediyordu. Bir zamanlar Avrupa ile Amerika ticaretinde, malları, yolcuları, köleleri taşıyan yüzlerce geminin bir ağ ördüğü bu deniz yollarından geriye, yolunu yitirmiş şu birkaç yük gemisi kalmıştı. Teknolojinin gelişimi, Azor adalarını boş vermişliğin, ihmalin, unutulmuşluğun kollarına terk etmişti.

Haritabilim, her kara parçasını doğru ölçüğe oturttuğunda, Azor adaları birer topluiğne başına benzerler. Oysa, XVII. yüzyıl haritaları onları, o zamanki önemleriyle orantılı olarak neredeyse anakara boyutlarında göstermektedirler. Aynı şeyi zaman içinde farklı algıladığımızı, önemli görünenin önemini yitirdiğini, önemsiz görünenin önem kazandığını zaten biliyorum.

Bir banka oturdum, gözlerimi limanın hareketlerinin uzağında bir noktaya diktim. Bir başka banka gitti aklım. Antero de Quental'in bankını anımsadım. Antero'nun dizelerini aslından okumak için, doğduğu ve öldüğü São Miguel adasından daha uygun bir yer bulamazdım. Bir kitapçı aramak üzere kalktım yerimden. Antero'nun kitaplarından birini bulabilirsem, hava kararırken yine onun adımlarını izleyerek Rua Direita de Santa Catarina'nın kaldırımlarından ilerleyecek, güneye sapacak ve Convento da Esperança'nın bahçe duvarına varacaktım. Sonra Antero'nun oturduğu banka oturmaya karar verdim, o banka oturacak ve Antero'nun dizelerini okuyacaktım. Aynı bankı Antero de Quental'in kullandığından farklı bir şekilde kullanacaktım.

*



MÜNİR GÖLE

KAÇAMAMAK



ANLATI



Yolculuklara yapayalnız çıkmayı sevmişimdir kendimi bildim bileli. Yalnızlık daha çekicidir. Kitaplara yapayalnız dalarız, onların dünyalarında yapayalnız geziniriz. Kitaplar kimseyle paylaşılmaz. Sevişmek de okumak gibidir gene. Her ne kadar esrimeye varıncaya kadar bir başkasına tutunursak da, o geri dönüşü olmayan dorukta yalnız kalırız, yapayalnız.

Kaçamamak ile Münir Göle, Azor adalarına çıktığı bir yolculukta 'kaçma' kavramının ardına takılıyor. Göle, tutunmak ile kopmak, sığınmak ile kaçmak arasında, bir ip cambazı gibi dengesini bulmaya çalışıyor. Üç Azor Adası: *Sao Miguel, Terceira, Faial*. Bütününü arayan iç içe geçmiş anlatılar, geçmişle şimdi arasında dolaşan gerçek ya da düşsel kişiler: yolculuk, bakış, kadın üçlemesi.

KAPAK FOTOĞRAFI: EVA WESTERLIND

ISBN 975-07-0543-2



9 789750 705434

<http://www.canyayinlari.com>